

Wyrok z dnia 6 października 2009 r.

II UK 40/09

Zleceniobiorca wykonujący pracę w miejscach wynikających ściśle ze zleceń zleceniodawcy podlegał obowiązkowemu ubezpieczeniu społecznemu z tytułu wypadków przy pracy (art. 12 ust. 3 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych, jednolity tekst: Dz.U. z 2009 r. Nr 205, poz. 1585 ze zm.).

Przewodniczący SSN Jolanta Strusińska-Żukowska, Sędziowie SN:
Małgorzata Gersdorf (sprawozdawca), Jerzy Kwaśniewski.

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w dniu 6 października 2009 r. sprawy z wniosku S.S. Agencji Ochrony Spółki z o.o. przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych-Oddziałowi w G. z udziałem zainteresowanego Pawła B. o ustalenie istnienia obowiązku ubezpieczenia wypadkowego, na skutek skargi kasacyjnej wnioskodawcy od wyroku Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z dnia 19 czerwca 2008 r. [...]

o d d a l i ł skargę.

U z a s a d n i e

Decyzją z dnia 5 stycznia 2007 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych-Oddział w G. objął Pawła B., zgłoszonego wyłącznie do ubezpieczenia emerytalnego i rentowego przez płatnika S.S. Spółki z o.o., obowiązkowym ubezpieczeniem wypadkowym. Odwołanie do tej decyzji wywiódł płatnik, zarzucając naruszenie art. 12 ust. 3 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2007 r. Nr 11 poz. 74 ze zm., zwana dalej ustawą systemową).

Wyrokiem z dnia 27 czerwca 2007 r. [...] Sąd Okręgowy w Gdańsku oddalił odwołanie. Sąd Okręgowy ustalił, że ubezpieczony rzeczywiście nie został zgłoszony do ubezpieczenia wypadkowego oraz że płatnik prowadzi - zgodnie z aktem założycielskim - działalność na terenie całego kraju. Zdaniem Sądu należy przyjąć wykład-

nię art. 12 ust. 3 ustawy systemowej, uzasadnioną charakterem prowadzonej przez płatnika działalności i uznać, że gdziekolwiek zleceniobiorca wykonywał pracę na rzecz płatnika, wykonywał ją w miejscu prowadzenia przezeń działalności.

Rozpatrujący sprawę na skutek apelacji Sąd Apelacyjny w Gdańsku wyrokiem z dnia 19 czerwca 2008 r. [...] oddalił apelację. Sąd Apelacyjny podzielił ustalenia faktyczne i ocenę prawną Sądu Okręgowego. Odmówił zasadności wyrażonej w apelacji argumentacji płatnika, wynikającej z regulacji ochrony usług i mienia, w świetle której w koncesji dochodzi do wskazania miejsca działalności. Przy takim rozumieniu, zdaniem Sądu Apelacyjnego, w odniesieniu do spółki, rozróżnienie na miejsce prowadzenia działalności i siedzibę byłoby zbędne, gdyż oba pojęcia oznaczałyby jedynie lokal spółki. Z uwagi na brak odesłania w ustawie systemowej np. do regulacji z zakresu ochrony usług i mienia czy regulacji podatkowych, nie sposób posługiwać się w sposób wiążący tymi uregulowaniami dla potrzeb ubezpieczeń społecznych. Jak wskazał Sąd, to kontrahenci płatnika, określając miejsce wykonywania działalności „ochroniarskiej”, determinują miejsce prowadzenia działalności w rozumieniu art. 12 ust. 3 ustawy systemowej.

Skargę kasacyjną od tego wyroku wywiódł pełnomocnik płatnika, zarzucając naruszenie art. 12 ust. 3 ustawy systemowej, przez jego błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie w związku z art. 18 ustawy z dnia 22 sierpnia 1997 r. o ochronie osób i mienia (Dz.U. z 2005 r. Nr 145, poz. 1221 ze zm.).

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna nie ma uzasadnionych podstaw. Wykładnia literalna art. 12 ust. 3 ustawy systemowej nie daje jasnego rozstrzygnięcia co do zakresu jej zastosowania. Wskazanie na „miejsce prowadzenia działalności zleceniodawcy” nie oznacza samo z siebie, że chodzi tu o miejsce, z którego zleceniodawca zarządza działalnością (lokal zleceniodawcy). Wręcz przeciwnie, rozróżnienie na siedzibę i miejsce prowadzenia działalności podkreśla, że nie sposób ograniczać się tylko do jednego, głównego lokalu podmiotu zatrudniającego.

Skarżący prezentuje w skardze kasacyjnej argumenty o charakterze prawno-porównawczym, sięga zatem do wykładni systemowej, w ten sposób uzasadniając swoje stanowisko. Odnosi się do regulacji art. 18 ustawy o ochronie osób i mienia i ujętego w tej regulacji rozróżnienia na miejsce i obszar wykonywania działalności.

Argument ten, w połączeniu z zasadami techniki prawodawczej, ma uzasadnić prawidłowość stanowiska płatnika.

Nie negując co do zasady przydatności wykładni systemowej w interpretacji prawa, nie sposób w tym wypadku posiłkować się argumentami wywiedzionymi akurat ze wskazanego przez skarżącego aktu prawnego z następujących względów. Po pierwsze, art. 12 ust. 3 ustawy systemowej dotyczy wszystkich płatników - zleceniobiorców. Nie byłoby zatem zasadne różnicowanie ich pozycji prawnej przy użyciu regulacji szczegółowej, jaką stanowią normy z zakresu ochrony osób i mienia. Nie regulują one bowiem charakteru działalności całej gamy innych zleceniobiorców, a zatem ich wykorzystanie prowadziłyby do odmienności w ocenie zakresu obowiązków, gdy idzie o ubezpieczenie wypadkowe. Różnorodności takiej nie sposób zaaprobować.

Nadto sięgnięcie do norm prawnych innych gałęzi prawa może być mylące, albowiem ustawodawca - co należy stwierdzić z przykrością - niekiedy nie kieruje się racjonalnością, posługując się określonymi pojęciami. I tak np. nie wydaje się możliwe utożsamianie użytego w art. 12 ust. 3 ustawy systemowej pojęcia „siedziba” ze znaczeniem, jakie nadaje mu art. 41 k.c. Jak się wydaje, ustawodawca w przepisach z zakresu ubezpieczeń społecznych miał na myśli potoczne rozumienie tego pojęcia - jako lokalu przedsiębiorstwa. Nie oznacza to jednak, że metoda porównawcza w niniejszej sprawie w ogóle nie znajduje zastosowania, tyle tylko, że zdaniem Sądu Najwyższego, posłużyć się należy regulacjami pokrewnymi ubezpieczeniu społecznemu, mianowicie regulacjami Kodeksu pracy i ustawy o Państwowej Inspekcji Pracy. Wcześniej warto jednak odwołać się do innych metod wykładni.

Teorie interpretacji prawniczej nie ograniczają się do metod wykładni literalnej, czy systemowej, ale obejmują także wykładnię funkcjonalną i celowościową. Z tych metod należy zdaniem Sądu Najwyższego przede wszystkim skorzystać w niniejszej sprawie, aby uzyskać efekt w postaci prawidłowej wykładni art. 12 ust. 3 ustawy systemowej.

Celem tej normy jest wyłączenie niektórych kategorii zatrudnionych z obowiązku objęcia ubezpieczeniem wypadkowym. Nie bez przyczyny zatem Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 20 maja 2008 r., II UK 291/07 (OSNP 2009 nr 17-18, poz. 242) odnosi się do historii ubezpieczenia wypadkowego i jego *ratio*. Warto więc przypomnieć, że ubezpieczenie to powinno być stosowane wszędzie tam, gdzie podmiot zatrudniający organizuje pracę i powinien zapewnić bezpieczne i higieniczne warunki

jej wykonywania. *A contrario*, wyłączenie tego obowiązku następuje jedynie tam, gdzie podmiot ten nie może takich działań podejmować.

Zatrudnienie cywilnoprawne w ramach umowy zlecenia cechuje mniej lub bardziej znaczna swoboda wykonawcy w doborze miejsca i czasu świadczenia usług, co odróżnia tę podstawę zatrudnienia np. od stosunku pracy. Oczywiście zasada swobody umów w rozumieniu art. 353¹ k.c. oznacza, że strony mogą zakres podległości kształtować w mniejszym lub większym zakresie, co między innymi może ograniczać wykonawcę co do miejsca podejmowania działań. Jeśli miejsce to determinuje podmiot zatrudniający (a tak wygląda sytuacja u płatnika), to on też ma obowiązek organizowania bezpiecznych warunków pracy. Przepis art. 12 ust. 3 ustawy systemowej można zatem wyklądać w sposób zbieżny z pojęciem „miejsca wyznaczonego” użytym w art. 304 § 1 k.p., a także w art. 10 ust. 2 pkt 1 ustawy z dnia 13 kwietnia 2007 r. o Państwowej Inspekcji Pracy (Dz.U. Nr 89, poz. 589 ze zm.). Obowiązek organizacji bezpiecznych warunków pracy stanowi element zapobiegania wypadkom przy pracy. W związku z tym istnieje pełne uzasadnienie dla ustanowienia obowiązku objęcia ubezpieczeniem wypadkowym tych zatrudnionych zleceniobiorców, w odniesieniu do których podmiot zatrudniający powinien dbać o bezpieczne i higieniczne warunki pracy. Innymi słowy, zleceniobiorca wykonujący pracę w miejscach wynikających ściśle ze zleceń zleceniodawcy podlega obowiązkowemu ubezpieczeniu społecznemu z tytułu wypadków przy pracy, bowiem w rozumieniu ustawy systemowej miejsca pracy wskazanego przez zleceniodawcę nie można wyłączyć z pojęcia „miejsca prowadzenia działalności zleceniodawcy”.

Mając na uwadze powyższe, Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji.

=====